

ԱՆՃԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԵՐԵՍԷՆ

(Գրեց՝ ՏՈՒԹԹ. ՊԱՋԻԼ ԽԱՆ)

Հիմա որ մայրաքաղաքիս օրաթերթերը Սահակ-Մեսրոպեան տօներու բաղձազան խնդիրները ամէն կողմէ քննեցին և անսպաս ճառերու հեղեղներով սովորական մահկանացուներու համբերութիւնը երանելի Յովրի փորձերու ենթարկեցին, կ'ուզենք պահ մը նայիլ սա շքեղ պատկերներուն միւս կողմն ալ: Տակաւին լուր չունինք թէ բուն Հայ երկրին մէջ ինչե՛ր կատարուեցան, մեր բնավայրէն դուրս ապրող Հայերու ձայնն էր միայն որ լսելի եղաւ ազգային սամեծ տօներու ատեն: Կովկասէն անդին ալ տակաւին պարապ ձայնէն ու սնտախ պերճախօսութիւններէն քայլ մը առաջ չանցանք և եթէ հանդանակիչ մարմինը փութով ազգու միջոցներու չգիմէ՝ անտարակոյս շատ պզտիկ պիտի մնանք մեր կովկասահայ եղբայրներու քով: Մենք կը խնդրենք այդ յարգելի յանձնախումբէն օժանդակ մարմիններ կազմել այն բոլոր խըմբակցութիւններէն որոնք այսօր, ազգեցութիւն ունին հայ ժողովուրդի բոլոր խաւերուն մէջ եւ միացեալ կազմակերպութեան ուժերով ժահամուռ յարձակումներ գործել բոլոր քսակներու վրայ միլիոնատէրէն սկըսած մինչեւ տասնոցատէրը:

Վերջին տօներու դիտող մը քանի մը նպաստաւոր ու աննպաստ եղբակացութեանց պիտի յանդի մեր ցեղային նկարագրի ու զարգացումի մասին: Ամէնէն ցնցող երեւոյթը ընդհանուր շարժումի անկազմակերպած ինքնաբոյս, ինքնազուխ վիճակն էր: Բարի սրտով, բարի մտքով, բարձր բարոյականութեամբ խուժան մը հեղեղի նման կը հոսէր հոն, կը հոսէր հոս՝ առանց ղեկաւոր ուղղութեան մը, ահազին մարմին մը անկանոն ու աննպատակ շարժումներ կ'ընէր առանց ղեկաւոր կարգադրիչ ուղեղի: Ի մի բան, Հայութիւնը ներկայացաւ իբր անկանոն խուժան մը, առանց ասիւրիլինի ամբոխ մը: Եւ որքա՞ն դիւրին պիտի ըլլար քանի մը պաղարիւն, ազգու մարդերով կարգապահութիւնը ապահովել այսպիսի դանդաւածի մը մէջ որ իր հաղարաւոր թեւերով յարձակում մը, քսակահատում մը, դիտմամբ անկրթութիւն մը չգործեց սկիզբէն մինչեւ վերջը: Շատերէն լսեցինք թէ Գումգարաւի մէջ կիրակի, կէս օրէն վերջը, Հայերը հաստատեցին թէ տակաւին քաղաքակրթութեան վերին աստիճանին չեն հասած: մենք ճիշտ ասոր հակառակը պիտի պնդենք: Մեր դիտած խուժանը բարոյականութեան և բարեկրթութեան գասեր կրնար տալ Լոնտոնի կամ Բարիդի միեւնոյն դաս (Շարունակուրիւնը տեսնել Գ. երես)

սակարդի ամբոխներուն : Այն որ բացակայ էր Դուժ Դախուի մէջ կարգապահ գլուխն էր , վեց հոգիով ազդեցիկ մարմին մը պիտի բաւէր այսպիսի բաղձութեան մէջ կարգ ու կանոն պահպանել՝ ապացուցանելով թէ Հայերը վաղուց ի վեր հասած են քաղաքակրթութեան բարձր աստիճանին : Իզմիրլեան Մատթէոս Սրբազանի մահուան առթիւ Բերայի մէջ հանդէս մը տեղի ունեցաւ ուր կարգապահութիւնը գովելի մնաց մինչեւ վերջ , հարկ չկայ կարծելու որ այն որ կարելի էր ընել Բերայի մէջ հաւաքուած Հայերու համար , անկարելի կ'ըլլայ երբ անոնք կը համախմբուին Մայր եկեղեցիի շուրջ : Փաստեր բազում էին հաստատելու թէ ընդհանուր ձեռնարկին մէջ մէկէ աւելի մարմիններ եկած խառնուած էին իրենց անկանոն գործակցութենէն քառս մը արատաւելով փոխանակ կարգուսարքի : Պատրիարքարանէն ընտրուած պաշտօնական մարմիններ կային որոնք հրաւեր չէին ստացած , ուրիշներու հրաւիրաթուղթ էին ուղարկեր շարաթղիշեր շատ ուշ , շատեր երկու երեք հրաւիրատուսով բակէն վերադարձան տեսնելով որ առանց կոուի ու կազմի կարելի չի պիտի ըլլայ եկեղեցիի գումներուն իսկ ժօտենալ :

Կարգադրիչ մարմնի անդամներն ալ մաքառուժով էր որ իրենց անցնելու համար ճամբայ կը բանային բակին մէջ : Կարգադիր մասնախումբի անդամներէն Կորապետ կ'ըսէր թէ կարգ ու կանոնը խանգարուեց միայն այն ատեն երբ ինք հեռացաւ բակէն : Հայրապետ կ'ըսէր թէ ամէն ինչ իր միջոցով միայն կրնայ կատարուիլ : Նահապետի կարծիքով բոլոր յանցանքը իր այս երկու պաշտօնակիցներունն էր , որոնք չէին թողուր որ ինք ամէն ինչ կարգադրէ անկաշկանդ : Իսկ Աւարպետ կը նշովէր Հայ ազգը կայլնէն սկսեալ մինչեւ այսօր :

Բարեբախտաբար հայ խումանը բարեմիտ է և այս բոլոր մխոթիւն մէջ այն քստմնելի տեսարանը գիտելի չէր որ ամէն երեկոյ թիւնէլի Դալտթիոյ գլխուն կարելի է շշմարել : Լսեցինք թէ Տիկինի մը ճակատէն մի քանի կաթիլ արիւն հոսեցաւ , ուրիշ ղեպք մը տեղի չունեցաւ , կամ հրատարակութեան չ'ատու , սակայն փոստ որ պատմական ու փառաւոր որ մը արատաւորուեցաւ օտարականներու ու հիւրերու առջեւ փոքր մը նախազգուշութեան և մտածուած ծրարքի բացակայութիւնով :